



Warszawa, 27 maja 2020 r.

Podsekretarz Stanu

DLPC-V.053.2.2020

dot. IV.511.103.2020.KPa

Pan

Stanisław Trociuk

Zastępca

Rzecznika Praw Obywatelskich

Szanowny Panie Rzeczniku,

W odpowiedzi na Pana wystąpienie z dnia 16 marca 2020 r., znak IV.511.103.2020.Kpa, odnoszące się do wpływu regulacji dotyczącej skargi nadzwyczajnej na możliwość skorzystania z nadzwyczajnego środka zaskarżenia w postaci skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, uprzejmie przedstawiam następujące stanowisko:

Obowiązujące przepisy dotyczące postępowania cywilnego, oprócz zwyczajnych środków zaskarżenia takich jak apelacja czy zażalenie, przewidują także środki nadzwyczajne, czyli takie, które służą podważeniu prawomocnego orzeczenia. Do środków takich zaliczamy skargę kasacyjną, skargę o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem, skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia a także skargę nadzwyczajną. Ostatni z wymienionych nadzwyczajnych środków zaskarżenia, wprowadzony został do polskiego porządku prawnego ustawą z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. z 2019 r. poz. 825 t.j., dalej: uSN), obowiązującą od dnia 3 kwietnia 2018 r. Jak zasygnalizowano w treści powołanego na wstępie wystąpienia Rzecznika Praw Obywatelskich, od wejścia w życie przepisów dotyczących skargi nadzwyczajnej, zaobserwować można trudności z realizacją przez obywateli przysługujących im uprawnień, wynikających z przepisów dotyczących skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia.

Skarga nadzwyczajna uregulowana została w treści art. 89 i n. uSN. Zgodnie z treścią art. 89 § 1 wskazanej ustawy, skarga nadzwyczajna może zostać wniesiona od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub sądu wojskowego kończącego postępowanie w sprawie, wówczas gdy jest to konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, o ile: 1/ orzeczenie narusza zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji lub 2/ orzeczenie w sposób rażący narusza prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, lub 3/ zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego - a orzeczenie nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

Wśród podmiotów uprawnionych do wniesienia skargi nadzwyczajnej wskazano: Prokuratora Generalnego, Rzecznika Praw Obywatelskich oraz, w zakresie swojej właściwości, Prezesa Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, Rzecznika Praw Dziecka, Rzecznika Praw Pacjenta, Przewodniczącą Komisji Nadzoru Finansowego, Rzecznika Finansowego, Rzecznika Małych i Średnich Przedsiębiorców oraz Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (art. 89 § 2 uSN). Skarga nadzwyczajna od prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, które uprawomocniło się przed wejściem w życie uSN, może być wniesiona wyłącznie przez Prokuratora Generalnego lub Rzecznika Praw Obywatelskich (art. 115 § 2 uSN). Skargę nadzwyczajną w sprawach cywilnych wnosi się w terminie 5 lat od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia, a jeżeli od orzeczenia została wniesiona kasacja albo skarga kasacyjna - w terminie roku od dnia ich rozpoznania (art. 89 ust. 3 uSN). W okresie 3 lat od dnia wejścia w życie uSN skarga nadzwyczajna może być wniesiona od prawomocnych orzeczeń kończących postępowanie w sprawach, które uprawomocniły się po dniu 17 października 1997 r. (art. 115 § 1 uSN)

Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia uregulowana została w przepisach Części Pierwszej, Tytuł VI, Dział VII ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2019 r., poz. 1460 t.j., dalej: k.p.c.) - art. 424¹ k.p.c. – 424¹² k.p.c. Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem umożliwia zaskarżenie orzeczenia, którego wydanie stało się źródłem szkody, a które pozostaje jednocześnie w oczywisty i rażący sposób sprzeczne z prawem. Pojęcie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku ma znaczenie autonomiczne, w związku z czym stwierdzenie niezgodności z prawem odnosi się do orzeczeń zawierających uchybienia o zasadniczym i ewidentnym charakterze. Warunki dopuszczalności wniesienia przedmiotowej skargi określono w treści art. 424¹ k.p.c., w którym

przewidziano, że stwierdzenia niezgodności z prawem prawomocnego wyroku sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, strona może domagać się, jeżeli przez jego wydanie stronie została wyrządzona szkoda, a zmiana lub uchylenie tego wyroku w drodze przysługujących stronie środków prawnych nie było i nie jest możliwe. W wyjątkowych wypadkach, gdy niezgodność z prawem wynika z naruszenia podstawowych zasad porządku prawnego lub konstytucyjnych wolności albo praw człowieka i obywatela, można także żądać stwierdzenia niezgodności z prawem prawomocnego wyroku sądu pierwszej lub drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, jeżeli strona nie skorzystała z przysługujących jej środków prawnych, chyba że jest możliwa zmiana lub uchylenie wyroku w drodze innych przysługujących stronie środków prawnych. Skargę wnosi się do sądu, który wydał zaskarżony wyrok, w terminie 2 lat od dnia jego uprawomocnienia się.

Na tle przedstawionego stanu prawnego w orzecznictwie Sądu Najwyższego doszło do ujawnienia wątpliwości interpretacyjnych, związanych z wzajemną relacją wskazanych wyżej nadzwyczajnych środków zaskarżenia. Z orzecznictwa Izby Cywilnej Sądu Najwyższego wynika bowiem, że wprowadzenie do systemu prawnego skargi nadzwyczajnej rodzi po stronie wnoszącego skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, obowiązek wykazania, że wzruszenie zaskarżonego orzeczenia nie jest możliwe także w drodze skargi nadzwyczajnej. Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia posiada charakter subsydiarny względem skargi nadzwyczajnej. Celem skargi nadzwyczajnej jest bowiem usunięcie źródła szkody w postaci wydania wadliwego orzeczenia i tym samym uczynienie bezprzedmiotowym roszczenia odszkodowawczego wobec Skarbu Państwa. Wobec powyższego, od dnia wejścia w życie przepisów uSN, strona wnosząca skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, w celu uczynienia zadość jej wymaganiom konstrukcyjnym, na podstawie art. 424⁵ § 1 pkt 5 k.p.c., powinna wykazać, że wzruszenie zaskarżonego orzeczenia nie było i nie jest możliwe również w drodze skargi nadzwyczajnej. W praktyce oznacza to konieczność wykazania przez stronę, że bezskutecznie zwróciła się do uprawnionego organu o wniesienie skargi nadzwyczajnej¹.

Odmienne stanowisko zaprezentowano natomiast w orzeczeniach Izby Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego, w których dochodzi do merytorycznego

¹ Por. wyrok SN z dnia 12 grudnia 2019 r. sygn. III CNP 9/17, wyrok SN z dnia 17 maja 2019 r. sygn. IV CNP 10/18, postanowienie SN z dnia 25 czerwca 2019 r. sygn. V CNP 1/19.

rozpatrzenia skarg o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, pomimo że skarżący nie wystąpili wcześniej ze skargą nadzwyczajną².

Niezależnie od powyższego, podkreślić należy, że także w myśl poglądu dominującego w doktrynie, skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia posiada charakter subsydiarny względem skargi nadzwyczajnej, co związane jest m.in. z określoną kolejnością dotyczącą możliwości skorzystania z tych środków³.

Reasumując, problematyka przedstawiona w treści wystąpienia Pana Rzecznika, która na tle obowiązujących regulacji, dotyczących wzajemnej relacji nadzwyczajnych środków zaskarżenia w postaci skargi nadzwyczajnej oraz skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, może skutkować powstaniem rozbieżności interpretacyjnych, z pewnością będzie brana pod uwagę w kontekście oceny potrzeby nowelizacji dotychczasowego stanu prawnego. Kierunek podjętych rozważań, dotyczących planowanej modyfikacji stanu prawnego, na obecnym etapie jest trudny do określenia, bowiem wymaga wypracowania spójnego stanowiska w oparciu o konsultacje przeprowadzone zarówno w ramach Ministerstwa Sprawiedliwości, jak i na poziomie międzyresortowym.

Z poważaniem

dr Anna Dalkowska

Podsekretarz Stanu

/podpisano elektronicznie/

² Por. wyrok SN z dnia 5 marca 2019 r. sygn. I BP 10/17, wyrok SN z dnia 7 lutego 2019 r. sygn. I BP 9/17.

³ por. Tadeusz Zembruski, Wpływ wprowadzenia skargi nadzwyczajnej na skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, *Przegląd Sądowy* 2019, nr 2, s. 20-38; A. Góra-Błaszczkowska (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Tom I A. Komentarz. Art. 1-42412*, Warszawa 2020, SIP Legalis, A. Marciniak (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Komentarz do art. 2051-42412*, Warszawa 2019, SIP Legalis